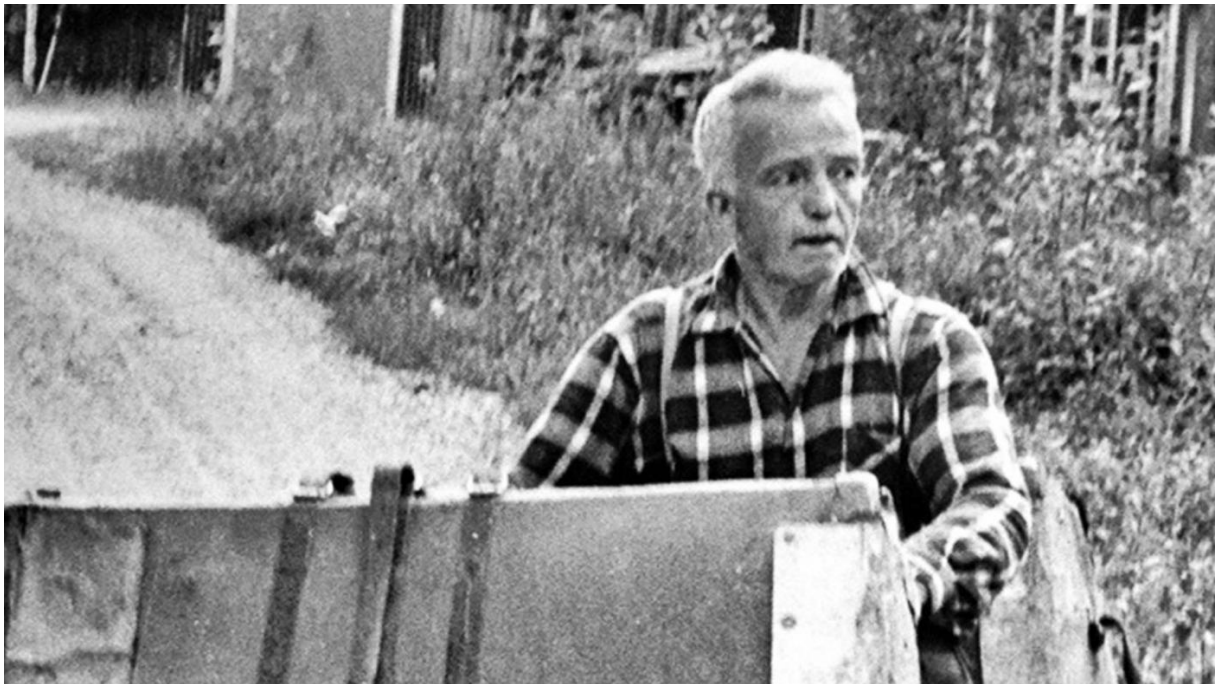

Minnen från förr: ”Bleka döden” – gårdfarihandlaren som försvann

ÖP 2024-02-25 Stefan Nolervik

**Det här är berättelsen om Bleka döden.
Det var ett namn som jag för första gången hörde när jag var på en
reportageresa i Hammarstrandstrakten.**

Jag hade frågat efter berättelser.

Någon log och sa:

– Men Bleka döden har du väl hört talas om?

Så hade de sagt.

Så hade berättelserna sjungits och förts vidare om denne man av folket.

Erik Askenäs, som var hans namn, var född i Alanäs socken 1909 och föräldrarna hette Olaus Johansson och Sara Eriksson.

Han var den siste gårdfarihandlaren.

Han lastade från början en flakvagn med varor och drog runt med häst och vagn i norra och östra Jämtland från början av 1930-talet och fram till 1979. De mesta tureerna gick från Hammerdalstrakten och neröver Ragunda och Bräcke.

Han knackade på hos folk och sa:

– Ja, de va bäre je som ha nå rat å säle.
(Ja, det är bara jag, som har något skräp att sälja).

Folk släppte in honom. Och de handlade gärna. Bleka döden var ett välkommet avbrott i vardagen.

– Jasså, du ha fönne hit ijänn?

(Jasså, du har hittat hit igen?)

Men han sålde bara till män. Av någon anledning ville han inte erbjuda kvinnor något även om han hade varor till kvinnor.

– Förresten har jag nästan inga damkläder heller.

– Kanske var det för att han sålde kläder och inte ville genera någon kvinna med att stå där när de bytte om och provade, hade en av mina sagespersoner sagt.

Mot slutet av 1940-talet blev Erik Askenäs inställd till tinget vid flera tillfällen för att han idkat olovlig gårdfarihandel. Han körde på utan tillstånd, och efter att han betalat böterna for han ut igen, utan tillstånd.

Till slut var det som att myndigheterna gav upp. Erik fick åka vidare ute i bygderna med sin cykel och sin tunga packning. Det påstods att den kunde väga omkring 200 kilo.

Men vart kom namnet Bleka döden ifrån?

Det sägs att han bar på en svart sorg.

Historien kring namnet härstammade från hans spänstiga ungdom när han hade en ganska framgångsrik karriär som boxare. I en match hade han slagit sin motståndare så hårt att denne hade dött av skadorna.

Det finns inte verifierat i källorna. Men det gick rykten och sägner och alla var de lika säkra. Erik hade slagit ihjäl en motståndare i boxningsringen. Därför kallades han för "Bleka döden" av folk.

Då när han kom cyklande genom byn med sin nästan 200 kilo tunga packning sa de:

– Nu kommer "Bleka döden". Ska vi handla något?

– Va ske du ha för n' hänn?

– Sjöttitri.

- Sjötti får du. Nä, du få va nöjd mä sextifem.
- Nä, de går je int me på. Men 70 jämt.
- Ja, då sej ma dä.
- Ske je få lur på de nå mer innan je fer?

Han hade ett stort varulager av underkläder, arbetskläder och tyger. Och enligt vittnen hanterade han sina väskor med styrka och smidighet.

Askenäs var kort, men kraftigt växt och när folk såg hur lätt han hanterade de stora och tunga varuknytena insåg de hans styrka.

I 70-årsåldern slutade han med sina handelsresor och slog sig för gott ned i sin stuga i Hammerdal. På söndagskvällarna brukade han göra längre promenader i grannskapet. En söndagskväll i september 1986 gjorde han som vanligt en runda ner mot Fyrån och över bron.

Där slutade spåren efter Erik Askenäs.

Han försvann spårlöst. Polis, civilfolk och hemvärn var där och letade, men Erik Askenäs var som bortblåst från jordens yta.

Till slut hittades ett brev efter honom där han hade skrivit att det inte var lönt att leta, ingen skulle ändå hitta honom.

Först tiotalet år senare hittade några älgjägare i samma trakt några benrester efter en person som varit död i många år. Kanske var det Erik Askenäs de hittat.

Det var de sista spåren efter Bleka döden.